

У міжчалавечых адносінах *нэўтралітэт* тычыцца дзеянняў, а ня думак. У думках мы заўсёды на чым-небудзь баку. Дзейнае неўмяшаньне ў чые-небудзь справы, барацьбу або спрэчкі не заўсёды бывае дадатным і мае шэраг адценьняў. Яно можа быць выявай дальнабачнасьці, такту, бесстароннасьці, памяркоўнасьці ў ацэнках, але таксама выгоднасьці, халоднага разьліку, абыякавасьці да чыёй-небудзь крыўды або відавочнага зла. Адсюль прымаўкі „мая хата з краю — я нічога ня знаю“, „гэта мне ані баліць, ані сьвярбіць“.

Неўмяшаньне ў чужыя справы можа быць спрычынена і маладушнай, базьлівай перастрахоўкай, каб не зрабіць памылковага выбару, не пацярпець, стаўшы на пройгрышным баку. Аб гэтым у Сьвятым Пісаньні гаворыцца: „Дзеля таго, што ты цёплы, а не сыцюдзены ані гарачы, Я выкіну цябе із вуснаў Маіх“ (Адкр. 3, 16).

Нэўтралітэт добры толькі да пэўнай меры. Калі аднак сытуацыя гэтага патрабуе, трэба выразна акрэсьліцца і стаць на нейкім баку.

Нябожчык

Юрась Бушлякоў

Нябожчык — той, хто ўжо ня мае сваёй долі на гэтым сьвеце. *Нябожчык* ідзе ад праславянскага **ne-bogъ*, дзе гэтая другая частка **bogъ* азначае долю. Словы, аналягічныя нашаму *нябожчыку*, маюць заходнія славяне, а таксама ўкраінцы. Але беларускі *нябожчык* — гэта ня толькі памерлы, на нашай моўнай глебе разьвілося ў *нябожчыка* шчэ адно значэньне — нейкае запрапалае некуды рэчы. *Тапор мой ужо нябожчык* — значыць, загубіўся і, як той памерлы, ня мае сваёй долі на гэтым сьвеце. Як герой прозы Аляксея Кулакоўскага — *нябожчык* Іван — усё жыцьцё марыў ён пра шчасьце, ды не дачакаўся, памёр, небарака. *Нябожчыкі* ў нас усе добрыя. Праўда народная сьцьвярджае, што пра *нябожчыкаў* ня трэба гаварыць благога. Па *нябожчыках* у нас галосыць — і з галашэньня, якое спрычыніў *нябожчык*, неўспадзеўкі бачыш, як расхінаецца беларуская душа і вылівае беларускія словы. У савецкую нерэлігійную пару ў нашым *нябожчыку* па-ранейшаму, як 100, і 200, і болей год назад, чуўся Бог. І кожнага разу *нябожчык* прыносіў з сабою прысутнасьць *Бога*. Пад канец стагодзьдзя апошняю *нябожчыкаву* дарогу ўсё часьцей ізноў, як і было здавён на хаўтурах, ачольвае крыж. З крыжом і ў *Божай* прысутнасьці беларусы праводзяць на новую долю таго, хто пакінуў наш сьвет.

Нядзеля

Валянцін Акудовіч

У Бібліі сказана: „І завершыў Бог да сёмага дня справы Свае, якія Ён рабіў. І адпачываў у дзень сёмы ад усіх справаў Сваіх, якія рабіў“ (Быц. 2, 2). А паколькі чалавек створаны паводле вобразу і падабенства Божага, то ў сёмы дзень тыдня людзі таксама адпачываюць. Іншымі словамі, нічога „*ня дзеляюць*“. Адсюль і „*нядзеля*“.

Адпачывае Бог. Адпачывае чалавек. Але нехта ж мусіць рупіцца пра тварэньне быцьця ў *нядзелю*... Імя гэтага рупліўцы дакладна назваў Фрыдрых

Ніцшэ: „Д’ябал — толькі адпачынак Бога ў сёмы дзень тыдня“. Ужо ж, напэўна, менавіта ў *нядзелю*, калі спрацаваны Бог суцішыўся ў ціхамірным забыцці, д’ябал спакусіў Адама і Еву ўчыніць першародны грэх. І тады нарадзіўся чалавек. Усе мы дзеці *нядзелі*, і грэх наш бацька.

Якраз з-за гэтага ў сёмы дзень тыдня мацней, чым звычайна, звоняць званы, і святары ў сваіх казанях як ніколі палымяна заклікаюць да чысьціні і цноты. Але чалавек цнатлівы толькі ў працы, а ў *нядзелю* працаваць — грэх. І гэта зусім слушна, бо грэх патрабуе вольнага часу, а яшчэ — багата пладоў з дрэва спазнання добра і ліха. Таму ў *нядзелю* на сталае — і чарка, і скварка. А за чаркай і гулянка, і юр, і, здараецца, сварка.

Пакуль Бог адпачывае — мы святкуем *нядзелю*. Сьвята першароднага граху — самай вялікай падзеі з усіх, што здарыліся пасля таго, як Усемагутны Творца аддзяліў святло ад цемры.

Нядзеля

Анатоль Вяцінскі

Нядзеля. Цудоўна рыфмуецца са словам „надзея“. *Нядзеля* — гэта надзея на адхланьне, адпачынак, на вольную часіну ды яшчэ, паводле даўняй народнай традыцыі, на магчымасьць хоць крыху разгавецца. Якому беларусу ня згадваецца часта з душэўнай цеплынёй коласаўская „Раніца ў *нядзельку*“: „Дзень быў сьвяты. Яшчэ ад раньня блінцы пякліся на сняданьне“.

Нядзелька — сьвяты дзень, а калі сьвяты дзень — кожная *нядзеля*, то пагатоў сьвятыя *нядзеля Вербная*, сьветлыя дні Пасхі і Тройцы. Ды вось сёлетні дзень Сьвятой Тройцы ня толькі ня стаў сьвяточным, урачыстым, а наадварот, зрабіўся чорным, крывавым. У апошнюю *нядзелю* траўня загінулі на тых самых крывавых берагах Нямігі ні ў чым не вінаватыя юнакі і дзяўчаты. Пралілася кроў і ў нядаўнюю *нядзелю* 17 кастрычніка, ужо на беразе Сьвіслачы, калі Марш Свабоды скончыўся гвалтам над імкненьнем людзей быць свабоднымі грамадзянамі свабоднай краіны, мець сваю *нядзелю*.

Няма

Валянцін Акудовіч

Пармэнід сьцьвярджаў, што ёсьць адно тое, што ёсьць, і ніякага „*няма*“ — *няма*. Але чалавек на свае вочы бачыць, як усё былое пакрысе зьнікае ў адсутнасьці самога сябе.

Прычым у кожнай мове існуе слова „*няма*“, але, бадай, ніводнае зь іх не параўнаецца з нашым. І не сьпяшайцеся мяне ўпікаць за местачковы патрыятызм. Залішне шмат беларускае „*няма*“ ўвабрала ў сябе таго, што ня здарылася, не адбылося, не знайшлося. Залішне шмат у ім таго, што добра распачыналася, але зьнікла дазваньня ў неварачці.

Пакуль іншыя народы прырасталі здабыткамі, мы мацаваліся стратамі. І цяпер мы багатыя на „*няма*“, як ніхто. У нас *няма* гісторыі, *няма* мовы, *няма* свабоды, *няма* ладу і, магчыма, хутка ня будзе дзяржавы. Дый пра саміх беларусаў хто ўпэўнена скажа: ці то яны ёсьць, ці то іх *няма*?

Аднак хто ведае, можа, гэтае слова ўвабрала ў сябе ня толькі нашу долю,